

לדעת אם הארץ טובה ורחבה רבת המזונות ורבת הישובים באופן שיאכלו וישבעו ויתענגו מאד עליה. וצוה אותם השתי שאלות מהארץ המיושבת. והב' שאלות האחרונות מהארץ הנעבדת והנזרעת. אמנם השתי שאלות האחרונות משה חדשם מעצמו לשאול אותם מהם והיה זה כדי שידעו שאויביהם הם עם רב ועצום ועריהם בצורות בשמים ובוזו יכירו וידעו כי גואלים חזק ושלא בכחם יירשו הארץ וזרועם לא יושיעו למו ולכן יוסיפו להדבק לאלה יתברך ולקרא אליו כי עת צרה היא ליעקב וממנה יושע. הנה התבאר מזה שלא שאל משה על הארץ אם טובה היא אם רעה להיותו מספק ביעודים האלהיים חלילה אלא למלאת שאלתם בדעתו כי ע"כ בקשו לשלוח מרגלים כמו שביארתי ושלא שאל מאתם החזק הוא הרפה אם מעט הוא אם רב אלא כדי להטות לבבם לשוב אל ה' ולהתחנן לפניו כי לה' הישועה ושיאמרו לכו ונשובה אל ה' שיעשה עמנו ככל נפלאותיו וכמו שעשה על הים. והנראה אלי באמת הוא שאדונינו משה חטא בשתי השאלות הראשונות האלה אשר שאל על העם ועל הערים לפי שישראל לא שאלו אותם וגם הש"י לא צוה עליהם אבל הוא מעצמו שאל אותם ואין ספק שהיתה כוונתו טובה אבל נמשך ממנו מה שנמשך כשגגה היוצאת מלפני השליט. ומפני ששגגת למוד עולה זדון נענש על זה אדון הנביאים כמו שיתבאר בסדר זאת הקת התורה בג"ה. והותרו אם כן השאלות ה' והז'. ואמר ויעלו ויתורו את הארץ לפי שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות ועולים אליה כל ההלכים בה. וספר שהלכו באותו הדרך שלמד איתם משה והוא אמרו ויעלו בנגב ויבא עד חברון רומזו אל כלב שנאמר ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ואומר ויתנו לכלב את הבריון. אבל אמרו ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק נראה שכלם ראו אותם. ויהיה הענין שכלב בא ראשונה אל חברון ואח"כ באו שמה חביריו כי נכנסו במדינה זה אח"כ כדרך המרגלים ומפני זה דברו כלם מאותם הענקים שהיו בחברון. וי"מ כי ילידי הענק היו בני ענר אשכול וממרא שהיו אבותיהם קדמונים מזמן אברהם כי חברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים ויש דעת אחר והוא שאלה שזכר הכתוב כאן היו בחורים ולכך קראם ילידי הענק מלשון ילדים אשר אין בהם כל מום ואמנם ענק פירשו בו לשון צואר ואמרו שהענין בזה שילידי הענק הוא שצוארם עבה מאד כי משם תוכר הגבירה וכן בלשון ישמעאל קוראים לצואר ענק ולתכשיטי הצואר קוראים ענקים כמו וענקים לגרגרותיך

המיושבת שתי שאלות אחרות. האחת מצד ענינה וישובה רוצה לומר אם מצב העירות והמקומות הוא מצב בריא או תולני כי זה יתחלף כפי מצב הארץ אצל ההרים אם למזרח או לאחד משאר הדרכים כמו שביאר אבן סיני בספר הקנון שלו. והשנית הוא בערים אשר הוא יושב בהנה רוצה לומר שהם יותר מיושבות או הם במקומות הגבוהים או השפלים והיותר נכון אצלי שהיו שתי השאלות השניות האלה על הערים כי שאלת ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה היא אם רעה ענינו הארץ המיושבת הטובה היא מאויר טוב ובתים נאים ופרדסים ומעיינות כים וכן שאלת ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמתנים אם במבצרים רוצה לומר אם עריהם שהם מקומות חנייתם וישובם הוא בלבד כבני קדר יושבי אהלים שחונים בשדה במקום מרעה בהמתם או במבצרים שיש להם כרכים תקיפים. עוד שאל בענין הארץ הבלתי מיושבת והיא הנעבדת ע"י בני אדם שתי שאלות אחרות והוא אמרו ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ כי לא שאל זה על הארצות המיושבות ולכך לא אמר אשר הוא יושב בה ושתי השאלות האלה האחת מהן השמנה היא להוציא פירות הרבה וזה יודע מצורת העפר כי לא היה אז זמן זרע כי אם זמן קציר והב' היש בה עץ אם אין וזה לעשות פירות ולשקמי' ולעצים לשרפת האש כי העצים הם מהדברים היותר הכרחיים אל החיים. והנה שאל על האילנות לפי שארץ מצרים אשר יצאו משם לא היתה בעלת אילנות וידוע שהארץ היא רבת הזרעים ומועטת האילנות כי מצרים היא לחה מאד ומוכנת לעפוש. ואמנם האילנות יגדלו מצד האויר לא מצד המים. ואמר והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ. לפי שהיה הרגול סכנה רבה וכ"ש לאנשים מביאים הפירות בהיותם נכריים ולזה הוצרך לומר להם שאל ירך לבבם בדרך הזה אבל יחזקו בו ובחזרתם יקחו מפרי הארץ ויביאו אותו לשמח את העם היושבים במדבר. ונתן טעם לחזוקם באמרו והימים ימי בכורי ענבים רוצה לומר אל תפחדו להביא את הפירות כי הימים ימי בכורי ענבים ודרך בני אדם להביא בזמן הזה פירות למאכלם. הנה אם כן מששת השאלות האלה אשר צוה מרע"ה למרגלים שידעו ושישיבוהו דבר עליהם לא היה אחת מאותם ששאלו העם באמרם וישיבו אותנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן כי משה לא צוה אותם שידעו דבר מהדרכים ולא מהערים יותר מוכנים לכבוש תחלה. וגם המרגלים בתשובתם לא השיבו על זה כלל. אבל משה בדעתו רשעת העם שהיה